

Návrh koncepce modelových situací v boji zblízka jako součásti výcviku speciální tělesné přípravy příslušníků Armády České republiky

Draft concept of model situations in close combat as part of special physical education in the Army of the Czech republic

Tomáš Novohradský

Fakulta sportovních studií, Masarykova univerzita, Brno

Abstrakt

Cílem tohoto článku je návrh koncepce modelových situací v boji zblízka ve specifických podmínkách Armády České republiky. Článek se zabývá návrhem koncepce modelových situací, které jsou v současnosti jednou z dominantních výukových metod v různých systémech sebeobrany. Výcvik boje zblízka v AČR je důležitým faktorem, ovlivňujícím hodnocení vojáka ve speciální tělesné přípravě. Návrh je podnětem pro další zkoumání a praktické využití při výcviku. Vychází ze zásad výcviku ve speciální tělesné přípravě a snaží se vytvořit základní rámec modelových situací boje zblízka pro příslušníky AČR, bez ohledu na jejich odbornost.

Abstract

The aim of this article is to introduce the issue of model situations in close combat in specific conditions of military environment. The article describes the design of concept model situations. The model situations are currently one of the dominant teaching methods among different systems of self-defense. Close Combat Training in the Army is an important factor affecting the ratings soldier in the special physical training. The proposal is a stimulus for further research and practical applications within training. The proposal recommends on based of principles of training in special physical training to create a basic framework of model situations of close combat for the Czech Army regardless of their proficiency.

Klíčová slova: *speciální tělesná příprava, boj zblízka, modelová situace.*

Keywords: *special physical education, close combat, model situation.*

ÚVOD

Speciální tělesná příprava profesionálního vojáka AČR se zaměřuje na zvyšování tělesné a psychické připravenosti vojáků k plnění specializovaných úkolů. Obsah tvoří specifická cvičení, která rozvíjejí nové pohybové dovednosti a stimulují pohybové schopnosti v měnících se podmínkách. Účelem je získané schopnosti aplikovat za krizových situací a zvyšovat odolnost vůči nepříznivým vnitřním a vnějším podmínkám. Výcvik ve speciální tělesné přípravě se uskutečňuje zpravidla v terénu v polním stejnokroji (Normativní výnos MO, služební tělesná výchova, 2011). Obtížnost výcviku ve speciální tělesné přípravě se zvyšuje zejména za nepříznivých klimatických podmínek, zhoršené viditelnosti, cvičení s vojenskou výstrojí a výzbrojí a po zvýšené zátěži zejména vytrvalostního a silověvytrvalostního charakteru (přesuny na delší vzdálenosti s nesenou zátěží). Boj zblízka je součástí speciální tělesné přípravy vojenského profesionála AČR. Jeho výcvik je zaměřen především na praktické využití bojových technik (Vágner, 2008). Jedná se o dílčí, nicméně

důležitou součást výcviku. Boj zblízka je ve struktuře speciální tělesné přípravy rozdělen do třech stupňů výcviku podle vojenské odbornosti (specializace).

Budoucí válečné konflikty mají svou dynamičností klást zvýšené nároky na lidské zdroje. Podle Sabolčika (2007) se rostoucí urbanizace v 21. století promítne i do řešení vojenských operací. Výsledkem bojů v zastavěném prostoru je zpravidla boj zblízka, kdy prodělaný vojenský výcvik, obratnost a motivace jsou hodnoceny více než výhody moderních technologií. Boj zblízka a nebezpečí akcí typu „hit and run“ (udeřit a utéct) ze strany protivníka kladou na profesionální vojáky zvýšené fyzické a psychické požadavky (Sabolčík, Fuchs 2007). Z těchto důvodů se mohou modelové situace (scénáře) stát významným evaluačním a motivačním prostředkem, který může vést ke zkvalitnění výcviku ve speciální tělesné přípravě.

1 PROBLEMATIKA MODELOVÝCH SITUACÍ V ARMÁDNÍM PROSTŘEDÍ

Pojem modelová situace se vyskytuje ve výcviku boje zblízka prakticky od jeho vzniku. Jde o přímou i nepřímou formu výuky, kdy jednotliví instruktoři v rámci zkvalitnění výcviku a jeho přiblížení se reálným podmínkám nepřímo prováděli „modelové situace“ ve svých kurzech. Sama skutečnost, že výcvik se uskutečňuje venku ve výstroji a výzbroji vojáka, je vlastně určitou modelovou situací. Počátky řešení problematiky modelových situací v armádním prostředí se datují již do období druhé světové války, kdy například u britských speciálních oddílů Comandos instruktoři W. E. Fairbairn, E. A. Sykes (1942) zavádějí pojem cross training, což byl vlastně nácvik pohybových dovedností s cílem eliminovat protivníka v kombinaci se zvýšenou fyzickou zátěží. V civilní sféře považujeme za zakladatele koncepce modelových situací Matta Thomase, který se problematice věnuje od roku 1971 a postupně rozpracovává toto téma. Na jeho práce navazují nebo vytvářejí nezávislé programy další autoři, například Bill Kipp, Dave Grossman, Tony Blauer, Darren Laur a další. Koncepci více či méně obohacují o další didaktické metody a zásady, kde zohledňují především osobní a profesní zkušenosti ze sebeobrany.

V České republice se didaktickou koncepcí modelových situací v současnosti zabývá například M. Novák (2007) nebo katedra gymnastiky a úpolů Masarykovy univerzity v Brně v rámci inovace oboru Speciální edukace bezpečnostních složek (2013). Problematika modelových situací boje zblízka v AČR není dosud metodicky a didakticky rozpracována. Přispívá tomu fakt, že armádní prostředí je specifické a podmínky pro výuku jakékoliv formy sebeobrany se výrazně liší od civilní sféry. Samotný výběr technických prostředků a dovedností je účelově zaměřený. Nejde jej oddělit od výcviku taktiky a strategie, ale má být jeho nedílnou součástí. Podle Vágnera (2008) jde při boji zblízka především o pragmatické využití bojových technik z bezprostřední vzdálenosti mezi dvěma či více protivníky s jasným cílem překonat protivníka. Jedná se o velmi dynamickou oblast bojových aktivit, která je neustále prověřována válečným prostředím, na jehož základě se uzpůsobuje výcvik vojáka.

2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA AČR PRO STANOVENÍ MODELOVÝCH SITUACÍ V BOJI ZBLÍZKA

Návrh metodiky modelových situací vychází z konceptu výcviku boje zblízka AČR (Normativní výnos MO, služební tělesná výchova 2011, Pub-71-84-01). Výcvik bojových technik a dovedností se ve většině armád označuje souhrnným termínem close combat (boj zblízka). Boj zblízka je součástí speciální tělesné přípravy příslušníků AČR, která se zaměřuje na zvýšení úrovně tělesné a psychické připravenosti vojáků k plnění pohybově specializovaných úkolů ve vztahu k syste-

matizovaným místům, na která jsou služebně zařazeni nebo pro která se připravují (Normativní výnos MO, služební tělesná výchova 2011). Výcvik boje zblízka se v AČR dělí na tři stupně. První obsahuje základní techniky: postoje, pády, kryty, kopy, údery, přehozy, porazy, sebeobrané techniky proti neozbrojenému protivníkovi, sebeobrané techniky proti protivníkovi ozbrojenému tyčovitým předmětem nebo nožem a techniky cvičného úderového boje.

První stupeň výcviku je určen jako základní výcvik u jednotek, kde služební funkce nebo služební zařazení přímo nepředpokládá využití technik boje zblízka (zabezpečovací jednotky, vojenské školy).

Druhý stupeň je rozšířený o další techniky boje zblízka: porazy, podmetry, škrcení, páčení, přehozy, sebeobrané techniky s využitím tyčovitého předmětu proti protivníkovi ozbrojenému tyčovitým předmětem nebo nožem, likvidaci strážného, výrobu improvizovaných zbraní. Druhý stupeň výcviku slouží jako rozšiřující výcvik u jednotek, kde vzhledem k jejich služební funkci může nastat možnost využití technik boje zblízka (průzkumné a výsadekové jednotky, pohotovostní oddělení vojenské policie).

Třetí stupeň výcviku je nadstavbou druhého stupně, který je rozšířený o další techniky boje zblízka: boj s nožem, boj na zemi, techniky poutání, špinavé triky, techniky sebeobrany proti ohrožování střelnou zbraní. Výcvik je více zaměřen na teorii, didaktiku, psychologii. Je určen speciálním jednotkám, účelovému výcviku a pověřeným osobám, které koordinují a kontrolují systém boje zblízka v AČR. Cílem modifikace technik boje zblízka je především automatizace rozhodovacích procesů při výběru technik boje zblízka pro odražení, pacifikaci nebo přímou likvidaci protivníka (Vágner, 2008).

Organizační formou výcviku boje zblízka jsou v AČR výcvikové hodiny, které se organizují v rámci služební tělesné přípravy. Výcviková hodina může být zařazena jako samostatný celek v rámci zaměstnání, nebo je součástí bloku. Seskupením výcvikových hodin je kurz boje zblízka. Kurz boje zblízka rozdělujeme na základní, zdokonalovací a instruktorský. Základní kurz v rozsahu minimálně 40 hodin má za úkol seznámit vojáka s bojem zblízka. Obsahem základního kurzu jsou pouze techniky I. stupně. V základním kurzu je voják cvičen v těchto tématech:

1. Využití postojů, pádů, úderů, krytů (i se zbraní) kopů, pák, porazů a strhů v boji zblízka.
2. Obrana proti napadení zepředu neozbrojeným protivníkem.
3. Obrana proti napadení zezadu neozbrojeným protivníkem.
4. Obrana proti úderům a kopům.
5. Obrana proti napadení ozbrojeným protivníkem (nožem a tyčovitým předmětem).
6. Základy cvičného úderového boje.

Hodnotícím kritériem pro zjištění úrovně přípravy v boji zblízka je v současnosti pro každého vojáka AČR profesní minimum (Pub 71-84-01) Vzniklo na základě požadavku vysoké úrovně tělesné připravenosti s možností nasazení v soudobých zahraničních operacích NATO. Pro boj zblízka je určen základní soubor technik, který musí zvládnout každý profesionální voják AČR. Obsahem jsou:

- postoje
- pády
- kryty se zbraní a beze zbraně
- údery se zbraní a beze zbraně
- kopy
- obrana proti úderu

Úroveň výcviku boje zblízka se prověřuje v rámci profesního přezkoušení z tělesné přípravy v uvedených tématech během komplexních zaměstnání. Hodnotí se pouze technické provedení jednotlivých technik bez další zpětné vazby. Kritéria hodnocení zcela neodpovídají zaměření boje zblízka, jsou spíše kontrolou naučených pohybových dovedností, jejichž využití v krizové situaci je více méně diskutabilní. Naproti tomu se ukazuje, že velmi významnou roli při nácviku zvládání krizových situací je využití principu modelování, kdy jsou jedinci vystavováni určitým podnětům, které analogicky připomínají reálnou situaci, tak aby se mohli na její řešení adaptovat (Paulík, 2010).

Na základě předložených teoretických poznatků a praktických zkušeností s vedením výcviku jsme přistoupili k návrhu modelových situací mapujících krizové situace, do kterých se může profesionální voják dostat.

2.1 Návrh koncepce modelových situací v boji zblízka

Podle Kasy (2006) se úpolové výkony, kam můžeme zařadit i boj zblízka, vyznačují vysokým počtem pohybových dovedností, schopností zvládnout agresivitu, rozvíjejí taktické myšlení a anticipaci (předvídaní). Reguli (2005) uvádí, že úpoly jsou pohybové aktivity zacílené na kontaktní fyzické překonání partnera. Při vytváření konkrétních modelových situací vycházíme především z teoretických zásad pro vedení boje zblízka (Vágner 2008). Tyto zásady přikazují:

- Nebojovat podle pravidel.
- Útočit na vitální a zranitelná místa na lidském těle.
- Využívat jednoduché pohyby.
- Využít momentu překvapení.
- Udržovat stabilitu a nenechat se strhnout na zem.
- Počítat s vlastním zraněním.

Z výše uvedeného je zřejmé, že teoretické zásady pro vedení boje zblízka mají ryze účelový a pragmatický charakter. Modelové situace nemají vytvářet pouze podmínky pro automatizaci pohybových vzorců, ale rozvíjejí schopnost zvládání stresu (Reguli, 2005). Straus (2010) předpokládá, že jestliže je útočná akce protivníka kratší než trvání obranné akce napadeného, je obrana na útok prakticky neproveditelná. Pokud chceme zvýšit šance napadeného, je nezbytné, aby reagoval nikoliv na začátek útočné akce, ale na znaky, které dostatečně předcházely situaci a dopomohly k samotné identifikaci útoku. Voják je potom schopen z identifikace těchto znaků anticipovat (předvídat) budoucí vývoj chování protivníka. Předvídaní pravděpodobné formy jednání zvyšuje šanci na úspěch ve střetu i za cenu možného omylu (Straus J., 2010). Modelová situace musí vycházet z dovedností a znalostí, které vojáci získali v předcházejících kurzech nebo výukových hodinách. V žádném případě není možné podrobovat modelovým situacím jedince bez těchto znalostí. V tom případě bychom hodnotili předpoklady, ne dovednosti. Cílem modelové situace v boji zblízka je prověřit schopnost vojáka reagovat na neočekávaný útok z krátké vzdálenosti. Témata pro tvorbu modelových situací vycházejí z obsahu základního výcviku boje zblízka (Pub 71-84-01):

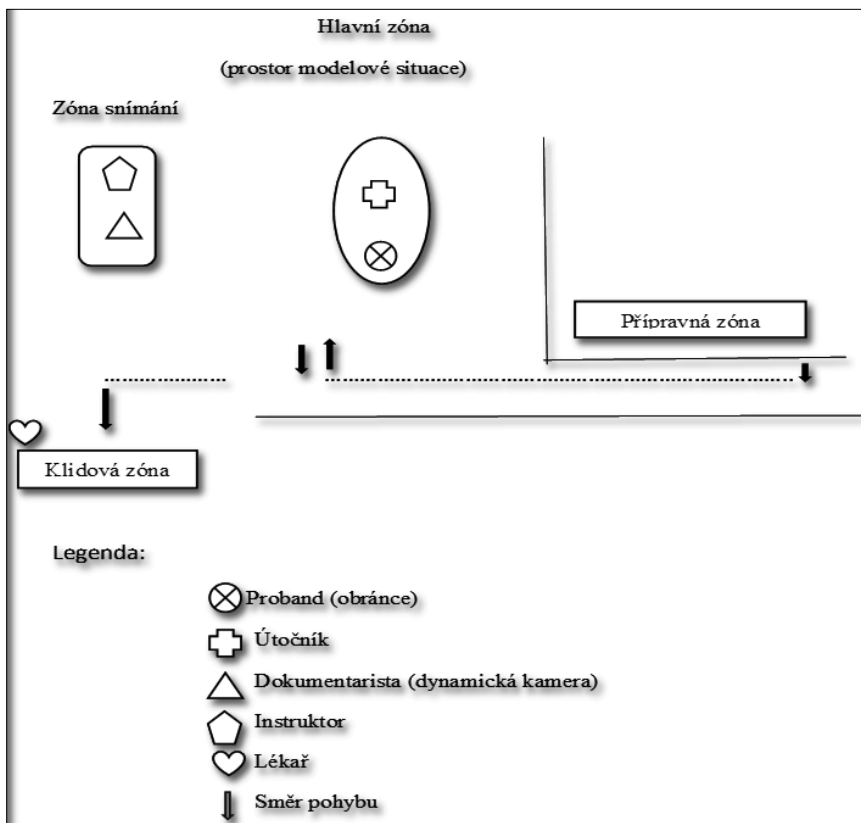
1. Obrana proti napadení nezbrojeným protivníkem zepředu (M1).
2. Obrana proti napadení nezbrojeným protivníkem zezadu (M2).
3. Obrana proti napadení ozbrojeným protivníkem řeznou, sečnou nebo úderovou zbraní zepředu (M3).

3 METODIKA MODELOVÝCH SITUACÍ

Modelovou situaci je možné aplikovat v jakémkoliv výcvikovém prostoru AČR. Vycházíme z podmínek pro vedení výcviku ve speciální tělesné přípravě (Normativní výnos MO, služební tělesná výchova 2011). Místo k provedení modelových situací je potřeba rozdělit na přípravnou zónu, kde se proband připravuje na modelovou situaci, hlavní zónu, kde probíhá konkrétní námět modelové situace, a klidovou zónu, kam se proband přesune po ukončení modelové situace. Jednotlivé zóny by měly být oddělené a zcela nezávislé, aby nedošlo k získání výhody ve smyslu pozorování jednotlivých modelů. Před vlastním zahájením jsou obránci poučeni o zásadách bezpečnosti. Zásady bezpečnosti pro modelové situace M1, M2, M3 jsme stanovili na základě bezpečnostních opatření pro výcvik ve speciální tělesné přípravě (Normativní výnos MO, služební tělesná výchova, 2011) :

1. Zahájení a ukončení modelové situace je pouze a výhradně na akustický signál (hvizd píšťalky) instruktora.
2. Všichni aktéři modelových situací jsou povinni okamžitě ukončit na akustický signál (hvizd píšťalky) instruktora všechny činnosti, bez ohledu na vývoj situace.

Ústroj účastníků během modelování se skládá z polního stejnokroje AČR vz. 95, polní obuvi vz. 90 (Normativní výnos MO, služební tělesná výchova 2011, článek 65). Součástí výstroje při modelové situaci je gumová atrapa dlouhé střelné zbraně na popruhu. Střelná zbraň má za úkol imitovat základní výzbroj profesionálního vojáka při plnění služebních povinností v prostředí se zvýšeným bezpečnostním rizikem (Věstník MO 2011, článek 66). Při výcviku v boji zblízka lze používat jen zbraně s chráničem nebo jejich makety (Normativní výnos MO, služební tělesná výchova 2011, článek 47). Útočником simulujícím napadení v rozsahu M1, M2, M3 je pouze instruktor minimálně I. stupně výcviku s platnou licenci, který je poučen o bezpečnostních opatřeních a má minimálně 3 roky praktické zkušenosti s vedením výcviku boje zblízka v AČR (1, článek 68). Z důvodů bezpečnosti a ochrany zdraví v průběhu modelové situace bude útočnik a obránce povinně vybaven suspenzorem, chráničem holení a přilbou s mřížkou. Obránci nebudou seznámeni s průběhem modelových situací, ani s počtem variant, pouze budou poučeni o bezpečnosti. Jsou seznámeni se signály, které zahajují a ukončují modelovou situaci. Instruktor (řídící modelové situace) zkontroluje před zahájením funkčnost ochranných prostředků. Případné nedostatky jsou na místě odstraněny. Poté obránce zavře oči a je v doprovodu instruktora přiveden na místo zahájení modelové situace. Instruktor se přesune do zóny snímání modelové situace. Na akustický signál otevře obránce oči a reaguje na zahájení a průběh modelové situace. Po zaznění druhého akustického signálu (hvizd píšťalky) ukončí činnost. Časový průběh modelové situace není omezen, ukončuje ji instruktor na základě vyhodnocení situace. Následuje přesun obránce do vymezené klidové zóny, kde odloží ochranné prostředky a vyčká na další instrukce, popřípadě je mu poskytnuto lékařské ošetření (Obrázek 1). Po ukončení profesního přezkoušení je nutné seznámit aktéry s pořízeným videozáznamem za účelem konfrontace se situací, které museli čelit. Získání zpětné vazby ihned po profesním přezkoušení se může jevit jako významný motivační faktor pro další výcvik.

Obr. 1: Návrh uspořádání prostoru pro řešení modelové situace

ZÁVĚR

Návrh koncepce modelových situací je zatím převážně v teoretické rovině. Cílem je ověřit v praxi model, který bude respektovat didaktické zásady pro tvorbu modelových situací a zároveň nebude v přímém rozporu s platnou legislativou AČR pro vedení a výcvik ve speciální tělesné přípravě. V současnosti probíhá testování návrhu v rámci výuky boje zblízka na Univerzitě obrany v Brně v akreditovaném předmětu tělesná výchova.

Literatura

- Dutton, K. (2013). *Moudrost psychopatů: praktická lekce od svatých, špiónů a sériových vrahů*. Brno: Emitos.
- Fairbairn, W. E. (1942). *Get tough!: How to win in hand-to-hand fighting*. London: D. Appleton-Century company, incorporated.
- Grossman, D. (c1995). *On killing: the psychological cost of learning to kill in war and society*. Boston: Little, Brown.
- Grossman, D., & Christensen, L. W. (c2004). *On combat: the psychology and physiology of deadly conflict in war and in peace*. Illinois: PPCT Research Publications.
- Kasa, J. (2006). *Športová antropomotorika*. Bratislava: Slovenská vedecká spoločnosť pre telesnú výchovu a šport.
- Kipp, B. (2005) *Turning Fear into Power: The FAST Defence System*. USA: Paladin press.
- Náchodský, Z. (2006) *Nebojte se bránit*. Praha: ARMEX PUBLISHING.
- Normativní výnos Ministerstva obrany číslo 12. (2011). *Služební tělesná výchova v rezortu Ministerstva obrany*. Praha: Ministerstvo obrany.
- Novák, M. (2007). *Jujutsu: více než sebeobrana komplexní příprava aplikace technik sebeobrana ženy*. Praha: Grada Publishing.
- Novák, M. (2009). *Využití modelových situací v rámci základní odborné přípravy policistů*. (Master's thesis). Masaryk University: Brno, Czechia.

- Paulík, K. (2010). *Psychologie lidské odolnosti*. Praha: Grada.
- Reguli, Z. (2005). *Úpolové sporty: distanční studijní text*. Brno: Masarykova univerzita.
- Sabolčík, D., & Fuchs, J. (c2007). *Budoucí války ve městech*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informací a služeb.
- Speciální tělesná příprava: zkušební řády, programy instruktorských kurzů, profesní minimum*. (2010). (VeV-VA). Vyškov.
- Straus, J. (2010). *Prodloužení reakční doby v závislosti na hladině alkoholu*, on-line text (<http://www.mvcr.cz/clanek/prodlouzeni-reakcni-doby-v-zavislosti-na-hladine-alkoholu.aspx>)
- Vágner, M. (2008). *K teorii boje zblízka*. Praha: Karolinum.
- Vít, M., Reguli, Z., Čihounková, J., Malčík, V., Novák, M., Kolcun, J., & Matouček, J. (2013). *Modelové situace v sebeobraně*, on-line text (<http://www.fsps.muni.cz /inovace-SEBS-ASEBS/elearning/modelove-situace-v-sebeobrane>)
- Zvonař, M., & Duváč, I. (2011). *Antropomotorika pro magisterský program tělesná výchova a sport*. Brno: Masarykova univerzita.